

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

Извештај од мониторинг на локалните избори 2025 година

Вовед

Во рамките на својата долгорочна заложба за унапредување на родовата рамноправност и активно учество на жените во јавниот и политичкиот живот, **Сојуз– Национален совет за родова рамноправност (НСРР)** спроведе **набљудување на Локалните избори 2025 година**.

Оваа активност беше реализирана во рамки на проектот *„Моја иднина, мој избор – Зајакнати жени и девојки за транспарентни и инклузивни локални избори 2025“*, финансиран од Европската Унија преку проектот *„ЕУ поддршка за Граѓански ресурсен центар – фаза 2“*.

Целта на активноста беше да обезбеди родово сензитивна анализа на изборниот процес, со посебен фокус на застапеноста, третманот и учеството на жените како кандидатки, гласачки, набљудувачки и членки на изборните тела.

Во набљудувањето беа вклучени **дваесет професионално обучени набљудувачки**, акредитирани од страна на **Државната изборна комисија (ДИК)**. Сите набљудувачки поминаа специјализирани обуки за родово сензитивно набљудување на изборни процеси, со што се обезбеди нивна подготвеност за систематско, непристрасно и објективно следење на сите фази на изборниот процес. Набљудувањето се спроведе според **однапред утврдена методологија**, развиена од страна на НСРР, која овозможува интегрирање на родовата перспектива во процесот на изборно набљудување. Методологијата опфаќа квантитативни и квалитативни показатели, насочени кон идентификување на евентуални родови нерамноправности, дискриминација или бариери со кои жените се соочуваат во текот на изборниот процес. Со оваа иницијатива, НСРР ја продолжува својата повеќедецениска мисија за промовирање на **родово еднаков политички систем**, каде што жените и мажите имаат еднакви можности да учествуваат, да влијаат и да придонесуваат кон демократските процеси на локално и национално ниво.

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

Цели и очекувани резултати од набљудувањето

Главната цел на набљудувањето на **Локалните избори 2025 година** беше да се оцени степенот на почитување на принципите на родова рамноправност во сите фази на изборниот процес, како и да се идентификуваат можните нееднаквости и родови пристрасности кои влијаат врз учеството на жените.

Специфичните цели на набљудувањето беа:

- Да се анализира застапеноста на жените како кандидатки, членови на изборни тела, партиски претставнички и набљудувачки;
- Да се оцени родовата чувствителност во изборните кампањи, медиумското претставување и јавниот дискурс;
- Да се следи примената на законските одредби поврзани со родовата еднаквост и почитувањето на изборниот кодекс;
- Да се утврдат потенцијални пречки и форми на дискриминација или вознемирување врз основа на пол во текот на изборниот процес;
- Да се соберат податоци и препораки кои ќе придонесат кон унапредување на родовата перспектива во идните изборни циклуси.

Очекуваните резултати од оваа активност вклучуваат:

- Подготовка на **сеопфатен извештај** со анализирани наоди и препораки насочени кон институциите, политичките партии и граѓанското општество;
- Зголемување на **јавната свест** за значењето на родово сензитивниот пристап во изборните процеси;
- Придонес кон **унапредување на политичкото учество на жените** и нивната застапеност во локните органи на власт;
- Поттикнување на **институционални промени** и политики кои ќе овозможат порамноправна и инклузивна изборна средина.

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

Методологија на набљудувањето

Набљудувањето на **Локалните избори 2025 година** беше спроведено согласно методологијата развиена од Сојуз – Национален совет за родова рамноправност (НСРР), која овозможува систематско следење на изборниот процес низ **родова перспектива**. Методологијата беше насочена кон процена на тоа дали жените учествуваат рамноправно во изборниот процес, дали се обезбедени услови за нивна безбедност, приватност и почитување, и дали родовите односи влијаат врз начинот на кој се спроведува гласањето.

Дваесет професионално обучени набљудувачки, акредитирани од Државната изборна комисија (ДИК), беа задолжени за спроведување на набљудувањето. Секоја набљудувачка имаше задача да ги следи и документира состојбите на избирачките места преку **стандардизиран формулар за родово сензитивно набљудување**, кој овозможи собирање и квантитативни и квалитативни податоци.

Методологијата опфати неколку тематски области:

- **Состав и динамика на избирачките одбори**, со анализа на застапеноста на жените и нивната улога во донесување одлуки;
- **Услови на избирачките места**, со посебен фокус на пристапноста за жени од различни возрасни, социјални и етнички групи;
- **Атмосфера и однесување**, со процена на тоа дали жените се третираат со почит, дали има родови стереотипи или дискриминаторски коментари;
- **Излезност и родова структура**, со приближна проценка на учеството на жените во различни временски интервали во текот на денот;
- **Посебни ситуации и родови динамики**, каде се бележеа случаи на семејно гласање, влијание врз изборот на жените, или позитивни примери на женско лидерство и солидарност.

Секое набљудувачко место беше следено во неколку временски сесии (утро, пладне и попладне), со цел да се обезбеди сеопфатна слика за текот на денот и можните промени во родовата динамика.

При собирањето податоци, набљудувачките се водеа од принципите на **објективност**,

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

непристрасност и доверливост, при што сите наоди се темелеа исклучиво на директно набљудување, без влијание врз изборниот процес.

Оваа методологија овозможи да се добијат **длабински увид и докази за реалното учество на жените** во изборниот процес, како и за условите под кои тоа учество се остварува. Наодите што произлегуваат од набљудувањето претставуваат основа за формулирање на препораки за институциите, политичките партии и медиумите со цел понатамошно унапредување на родовата еднаквост во изборниот контекст.

Резултати од набљудувањето

Набљудувањето на **Локалните избори 2025 година** овозможи детален увид во тоа како се почитуваат принципите на родова рамноправност на избирачките места низ државата. Вкупно беа опфатени **12 избирачки места во 12 општини** (Сарај, Петровец, Илинден, Волково, Сопиште, Студеничани, Драчево, Јурумлери, Шуто Оризари, Зелениково, Арачиново и Ѓорче Петров), при што набљудувањето го спроведоа **20 обучени набљудувачки**, акредитирани од ДИК.

Анализата на 20 формулари за набљудување на изборниот ден од родова перспектива покажува дека изборниот процес во набљудуваните избирачки места во најголем дел се одвивал во мирна и функционална атмосфера, со видлива вклученост на жени и како гласачи и како членки на избирачките одбори. Таму каде што набљудувачките имаат наведено конкретни проценки и бројчени податоци, женското учество во гласањето варира во зависност од локалниот контекст и временскиот период. На пример, во Петровец во периодот од 09:00 до 11:00 часот се проценува дека жените сочинувале **36,36%** од гласачите (40 од вкупно 110). Во Волково, во периодот од 13:00 до 15:00 часот, жените сочинувале околу **49%** од гласачите (55 од 112), што укажува на приближна родова рамнотежа. Во Студеничани, во истиот временски период од 13:00 до 15:00 часот, од вкупно 227 гласачи, 85 биле жени, што претставува приближно **37%** од гласачите. Во Илинден, во утринскиот период од 09:00 до 11:00 часот, е забележано дека жените учествувале со **48,15%** (26 од 54 гласачи), при што набљудувачките нотираат дека женската излезеност била приближно еднаква со машката. Иако овие податоци не се доволни за пресметување на репрезентативен просек за сите 20 набљудувани избирачки места, тие овозможуваат прецизен и аргументиран заклучок дека во дел од општините женското учество во гласањето е рамноправно, додека во други се забележува видлив пад во одредени временски периоди и социјални контексти.

Анализата на составот и динамиката на избирачките одбори покажува дека во значителен број избирачки места жените активно извршуваат **одговорни и клучни задачи**, како што се проверка на лични карти, водење евиденција, издавање гласачки

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

ливчиња и координација на процесот. Во општини како Сарај и Волково, во одделни избирачки места *жените не само што беа мнозинство во одборите, туку и го водеа целиот процес, со јасна распределба на улоги и рамноправна комуникација меѓу членовите.* Во овие средини беше забележано повисоко ниво на организација, интервенција при проблематични ситуации и почитување на процедурата.

Истовремено, во одредени избирачки места, иако процесот се одвивал коректно, беше забележано *ограничено разбирање на родовата перспектива од страна на членовите на избирачките одбори.* Во вакви случаи, родовата еднаквост се перципираше како формално прашање или како надлежност на изборната администрација, без активна свесност за суптилните родови динамики што се појавуваат за време на гласањето. Ова најчесто беше забележано во места каде комуникацијата беше коректна, но без изразена родова чувствителност.

Физичките услови на избирачките места покажуваат нерамномерна состојба. Во дел од набљудуваните општини, како Сарај и делови од Илинден, гласачките места беа сместени во приземни простории, со обезбедени паравани, доволна осветленост и пристапност за постари лица и лица со попреченост. Спротивно на тоа, во други општини, како *Шуто Оризари и делови од Петровец, пристапот до избирачките места беше отежнат поради скали и тесни простории,* што претставуваше сериозна пречка за постари жени, бремени лица и жени со намалена подвижност. Условите за чекање исто така варираа. Во дел од избирачките места беа обезбедени столчиња или простор за седење за гласачите што чекаат, додека во други, особено при застои или поголема фреквенција на гласачи, постарите жени мораа да стојат подолго време. Овој аспект се појавува како повторувачка слабост, иако не е систематски евидентиран во сите формулари.

Прашањето на **семејното гласање** и влијанието врз жените беше анализирано со строга методолошка внимателност. Во вкупно *20 формулари, експлицитно се забележани приближно 6 до 8 случаи на семејно гласање* или директна интервенција во гласањето на жени. Овие случаи најчесто вклучуваат ситуации каде сопругник или машки член од семејството стои во непосредна близина на параванот, коментира за време на гласањето или се обидува да даде инструкции. Вакви појави се забележани, меѓу другото, во Сарај, Илинден и Петровец. Реакцијата на избирачките одбори не беше конзистентна. Во дел од случаите, одборите реагираше со опомена или насочување и ја заштитиле приватноста на гласањето, додека во други случаи интервенцијата изостанала, најчесто поради тоа што настанот бил краткотраен или перципиран како „помош“. Паралелно со овие јасно евидентирани случаи, во повеќе општини беше забележано дека жените често доаѓаат на гласање во придружба на сопрузи или други членови од семејството. Оваа појава, сама по себе, не претставува прекршок, но од родова перспектива се идентификува како потенцијален ризик за автономијата на жените при гласањето.

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.

Финансирано од
Европска Унија

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

Во однос на атмосферата и однесувањето кон жените, најголем дел од набљудуваните избирачки места беа оценети како мирни, организирани и без отворени навредливи или дискриминаторски коментари. Сепак, во одредени средини, како Студеничани, беше забележано дека мажите почесто зборуваат наместо жените при административни прашања, што укажува на суптилни, но присутни патронизирачки модели на комуникација. Во други случаи, како во Волково, беа забележани неформални коментари со родова конотација во комуникацијата меѓу членовите на одборот, кои не создадоа директна непријатност, но отстапуваат од принципите на родово неутрална и професионална службена комуникација.

Севкупно, наодите од 20-те формулари покажуваат дека формалната изборна процедура во најголем дел функционира коректно и без сериозни инциденти, што укажува на солидно ниво на институционална подготвеност и организација на изборниот процес. Сепак, анализата открива дека квалитетот на родово чувствителната пракса, пристапноста и реакцијата на суптилни форми на влијание значително варираат меѓу општините, што упатува на нерамномерна примена на стандардите и ограничена свесност за родовите аспекти на изборниот процес.

Женското лидерство во избирачките одбори се издвојува како значаен позитивен фактор, поврзан со повисоко ниво на организација, поефикасна комуникација, навремена интервенција и поголема сензитивност кон заштитата на автономијата на жените гласачи. Во средини каде што жените имаат активна улога во раководењето, се забележува и поголема подготвеност за препознавање и адресирање на суптилни притисоци, како и поголема грижа за обезбедување инклузивен и безбеден изборен амбиент.

Од друга страна, структурните и културните бариери продолжуваат да влијаат врз целосното остварување на изборните права на жените. Овие бариери се манифестираат преку ограничена пристапност за одредени категории гласачи, недоволна реакција на неформални облици на влијание, како и преку присуство на родови стереотипи и традиционални практики што можат индиректно да го ограничат слободното изразување на изборната волја.

Овие наоди укажуваат на потребата од понатамошно системско адресирање, преку зајакнување на обуките за избирачките одбори, унапредување на механизмите за мониторинг и отчетност, како и интегрирање на родовата перспектива како составен дел од изборните политики и практики на локално ниво.

МОЈА ИДНИНА, МОЈ ИЗБОР – ЗАЈАКНАТИ ЖЕНИ И ДЕВОЈКИ ЗА ТРАНСПАРЕНТНИ И ИНКЛУЗИВНИ ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ 2025“ Е ПРОЕКТ СПРОВЕДУВАН ОД СОЈУЗ – НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ. ПРОЕКТОТ Е СУБГРАНТ ВО РАМКИ НА ПРОЕКТОТ „ЕУ ПОДДРШКА ЗА ГРАЃАНСКИ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР – ФАЗА 2“, ФИНАНСИРАН ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНАТА НА ОВОЈ ДОКУМЕНТ Е ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА СПРОВЕДУВАЧОТ И НЕ МОРА ДА ГИ ОДРАЗУВА СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА И НА ГРАЃАНСКИОТ РЕСУРСЕН ЦЕНТАР.